

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala **Pavlina Pajkova.**

I.

Bilo je deževnega popoldne koncem meseca vinotoka. Goste megle so se vlačile po vasi; vse je bilo tiho, samó časih se je čulo zateglo lajanje ali pa grdo krokanje lačnih vran, ki so pobirale po vrtilih in poljih ostanke jesenskih sadov.

Na pragu ubožne kočje stoji žena srednjih let. Vidno v skrbéh se ozira po samotni cesti, dočim se ji čita nemir in žalost z zamišljenega obraza. V naročaji drži dete, ki šteje šele nekaj mesecev; nje krila se drži majhen deček v dolгих nerodnih hlačicah.

Žena čaka njega, svojega možá, ki je bil že teden dnij z doma. Šel je iskat dela, ker je že pred več nego mesecem dnij izgubil službo v tvornici, kamor je zahajal že blizu dvajset let in kjer je služil dovolj záse in družino svojo. — Zaprli so tvornico zaradi neugodnega denarnega razmerja, in nad sto ljudij je nenadoma izgubilo vsakdanji kruh. To pa v najhujših mesecih, pod zimo, ko so potrebščine najsilnejše in zaslužek najtesnejši! Zli dnevi so nastopili ubogi družini. Oče je iskal najprej zaslužka v domači vasi, toda ker delo ni bilo stalno, v hiši pa je moral biti vsak dan živež, najsi najubožnejši, spoznal je, da mora drugje dobiti pomoči, sicer mu onemore rodbina. Ta je štela razven njega in žene pet otrok. In potrtega srca, ali zaupajoč v previdnost božjo, spremljan po najgorših željah in molitvah svojih ljubljencev, odpravil se je z doma, kam, tega niti sam ni vedel.

Teden je že prešel od tega, teden poln muk za ženo, katera je v mislih vedno spremljala možá, pri hiši pa v tem pogrešala najpotrebnějšíh stvari.

»Kje bi bil sedaj Tone?« vzdihala je premnogokrat. Pisma ni, denarja ni, kakor je obetal, da bode poslal domov prvi svoj zaslužek. In tudi njega ni! Otroci pa gladujejo, dolgovi narastajo, saj je v tem tednu jemala vse na up: kruh, moko, zabelo! Vedela je, da takó ne more dalje. Prodajalka je včeraj godrnjala, češ, da tudi ne krade blagá in da tudi ničesar ne dobiva brez denarja; danes ji še hoče dati na up, jutri ne več.

Jutri ne več? — Ali naj potem otroci umró od gladú? Ali naj gré ž njimi prosit miloščine? — Tega bi ne prebila; umrla bi od

sramote. — Ali naj pošlje otroke same? Ob takem vremeni? — Groza jo izpreletuje. Še jedenkrat se ozrè po cesti, ali ne prihaja že njen Tone. Saj mora priti! Obetal je, ako ne pošlje v tednu dni kaj denarja, tedaj pride sam. Toda žive duše ni videti daleč na okrog; čuti ni drugega nego dolgočasno kapljanje debelih dežnih kapelj.

Zdajci se zgane. Ko bi se mu bilo kaj pripetilo? — »Bog, usmili se nedolžnih otrók!« vzdihne, in srce ji za trenutek zastane ob tej strašni misli.

Dež rosí detetu v lice, da zajoka. Žena se vzdrami. Tesneje pritisne dete k sebi, obriše mu mokro lice in se vrne v hišo.

Tam za mizo se kuja osemletni Andrejček. Ako ne dobi čitanke in pisanke, kakó naj jutri prinese nalogo strogemu učitelju?

»Naj pridejo oče,« vzdihne mati kakor v sanjah, »jaz nimam denarja, da bi ti kaj kupila.«

»Mama, zakaj jemo sedaj zgolj suh krompir, ne pa v mleku kuhanega in zabeljenega kakor prej?« vpraša štiriletna Katrica očitaje. Ravno je Cilka, najstarejša izmed otrók, olupila krompir in ga za večerjo postavila na mizo.

»Je li, mamica,« nadaljuje dekletce, ker ji nihče ne odgovorí, in dobrikaje pogladi velo lice materino, »kadar se oče vrnejo, bomo zopet vsi veseli in tedaj dobimo tudi mleka? Mleko pijem takó rada!«

Mati hoče nekaj odgovoriti, toda glas ji umrè; iz težka zaduší solze. Samó z glavo prikima in razdelí krompir med otroke. »Da bi vam teknil! To je zadnji, katerega imamo!« pravi zamolklo.

Cilka se strese. »Zadnji?« vpraša prestrašena. »In ko bi oče nenadoma prišli in bi bili gladni, kaj bi jim dali?«

»Sam Bog vé,« vzdihne mati.

Cilka se zamisli in dasi gladna, niti se ne dotakne oskromne jedí. Nató vstane, vzame lonec s police in položí vanj svoj delež.

»Hranim za očeta,« pravi žalostna; »danes res kàr nič nisem lačna.« Toda nehoté odkrije takoj blágo svojo laž. Skrivoma gré trebit krompirjeve olupke, ali bi še kaj našla na njih.

Ko Andrejček to zapazi, pokliče Cilko in pravi z negotovim glasom: »Ná, pojej jednega mojih krompirjev, danes tudi jaz nisem kaj lačen.«

»Cilka ne smé biti lačna!« zakliče jokaje Katrica in ponudi sestri najdebelejši svoj krompir.

»Jaz dam tudi jednega,« zajeca Mihec in ko močno ugrizne v najmanjšega svojih krompirjev, ponudi sestri ostali košček.

Mati gleda nepopisno ljubeče na blagočutne svoje otroke in se natihoma joče. »Kadar je sila največja, pravijo, da je Tvoja pomoč najbližja! Bog, ne zapústi nas! Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« Takó moli sama v sebi.

II.

Vrata zaškripljejo, težki koraki se zaslišijo v veži. Vsi se obrnejo proti durim, in kakor iz jednega grla zazveni veseli vzklik: »Očka, očka!«

Ali veselja glas zdajci vsakomur zamrè na ustnih. To ni óni oče in mož, ki se je vselej nasmehoma vračal domov s težkega vsakdanjega dela! Le malokdaj je na očetovem obrazu družina ugledala óna znamenja, ki bi bila lahko takisto znak brezupa kakor togote, bolesti. Kadar pa so se prikazala, strepetali so vsi, ker so vedeli, da je oče zèl v strastéh.

Stopivši v hišo, vrže oče klobuk na mizo, ne da bi koga pozdravil, in vpraša žarečih očij in z razjarjenim glasom: »Ali dobim kaj večerje?«

Bilo je, kakor da je šele pred nekaj ur šel iz hiše in prišel sedaj k večerji domov. Oče in mož, ki je bil dolgih deset dnij z doma, navadno ne vprašuje najprej po jedi, kadar se vrne, temveč po družini svoji.

Žena, ki ravno povija dete, stoji od osuplosti in strahú kakor okamenela. Slutila je, da je bil možev pot zastonj. Kdor nepričakovano dobí smrtni udarec, ne začuti prvi trenutek posebnih bolečin, samó omamljen je. Jednako se je godilo nji. Nje misli se zmedejo; ničesar ne čuti in ne misli, ne more se niti geniti, nikar da bi mu odgovorila. Ali je res ta mož, ki sedí ondu brezupen in togoten, dobri njen Tone, skrbni oče nje otrók? —

Otroci se preplašeni spogledujejo, samó Cilke ni minila hrabrost. Hitro skoči k ognjišču, vzame lonec krompirja, katerega je prihranila očetu, in ga postavi prédenj. »Očka, malo je sicer večerje,« pravi boječe, »toda če ste lačni, teknila vam bode venderle. Takó upáli ste!«

Oče seže urno po krompir in ga zdajci pojé. Obraz se mu nekoliko upokojí.

»Ali ste pa, otroci, nocoj tudi že večerjali? — In ti, Meta, ti me niti ne pozdraviš?« vpraša zasopel in se željno ozrè na ženo.

Žena se zgane. Dete položí v zibelko in se mu približa.

»Tone,« deje sočutno, »kakšen pa si? Zeló si moral trpeti!«

»Grozno, in — zastonj!« Zdajci vstane in pritisne pestí ob sence, kakor dela brezupen, človek.

»Moj Bog, kaj bode z nami?« zastoče uboga žena.

Tone hodi dolgih korakov po kuhinji. »Ne jokaj se,« velí razdražen, »saj veš, da ne maram solz.«

»Ne kriči takó!« prosi ona preplašena, »otroke prestrašiš. Povej rajši, ali si prinesel kaj denarja? Nihče nam ne bode dajal več na up.«

»Ti kričiš, ne jaz,« vzkrikne sedaj on, in oči mu zagoré od brezupa in jeze. — »Denarja naj bi bil prinesel? Kje naj bi ga bil vzel? Niti krasti bi ga ne bil mogel, tudi ko bi bil hotel, ker v teh desetih dneh nisem videl niti beliča. Glej, prazen, prazen, prazen!« vzklikne ves divji, dočim obrača žep za žepom.

Otroci glasno zajokajo; najmanjši se skrijejo pod mizo, ker se bojé očeta.

»Bog, pomagaj njemu in meni! Daj mi moč prebiti toliko gorjé; močí mi pešajo — razum mi zastaja!« . . . moli mati sklenjenih rok.

Tone obstane, nasloni se na steno in upehan zamiží.

Ona se mu boječe približa. »Tone«, povzame z negotovim glasom in mu položi roko na rame — »Tone, povej vender, kakó se ti je godilo?«

»Pústi me,« zamrmrá on, toda glas mu ni več takó trd.

Žena se ohrabrí. »Tonček,« deje mehko in mu pogladi zmršene lasé, »kaj ne, dela nisi dobil, zapodili so te, menda celó razžalili? Zató si takó hud! Povej, povej mi vse, naj zvem najhujše, rajši nego da te gledam takega.«

»Spomladi naj si poiščem dela, pravili so mi povsod,« pravi mož kakor sam sebi; »takrat bode zaslužka dovolj. Zima je predraga, da bi zastonj redili človeka. Spomladi, ali si me čula, Meta? Haha! V tem pa lahko vsi umremo od gladú!«

Rekši si zagrebe lice v dlani, da bi zakril solze, ki mu silijo v oči. Besnost ga mineva čimdalje bolj, zakaj lepo in sočutno ravnanje njegove žene mu je utešilo razburjeno dušo.

»In kaj misliš početi? S čim naj si opomoremo do pomladi?« vpraša žena vzdihujé in ga vznemirjena gleda.

»Gledal bodem dobiti toliko denarja, da odpotujem do Dunaja; ondu bi pekel kostanj in jabolka. Pravijo, da nekateri tam prislužijo prav lepega denarja,« odgovorí on bolestno. Rekši pa si ne upa pogledati ženi v obraz. Vedel je predobro, kakšen udarec ji zadá ta načrt.

»Da bi že zopet šel od nas, sedaj, v največji stiski?« zavzame se Meta. »Da bi zopet sama prebila takó grozne dneve strahú in negotovosti kakor ta teden?«

»Očka, nikar ne hodite več od nas!« vzklikne Cilka iskreno in se približa očetu. »Takó žalostno je bilo, ko vas ni bilo; mama so vedno jokali. Poiščite si tu dela, saj ga je dovolj! Očka, ko bi prosili žagarja, da bi vam dal kaj zaslužka? Njegova dekla je povedala danes pri prodajalki, da mu je delavec hudo obolel; ko bi ga vi nadomeščali, vsaj dokler ne ozdravi? Pomagano bi nam bilo takoj; ljubi Bog pa bi vam že preskrbel drugje stalnega zaslužka.« — Takó - beseduje mlado, še pred nekaj dnevi otročje deklè. Toda sedaj ni bila več otročja; kàr čez noč se je izpremenila v resno skrbno deklico. Nesreča, ki je zadela hišo, trpljenje poslednje dôbe — oboje je pospešilo godnost nje duše.

»Žagar? Bogati Gašper? — Pravega si zadela!« poroga se oče. »Gašper je moj najhujši sovražnik že izza mlada. Še prav veselilo ga bode, ko zvé, da nam je hudo.«

»Za Bóga, mama, kaj pa vam je?« zakliče Cilka prestrašena, zapazivši mater omahujočo. Ali predno še ji prihití na pomoč, zgrudila se je na tla.

Žalost in strah zadnjega časa, pobitost zaradi brezuspešnega truda svojega možá, groza prihodnosti, glad in sočutje do rodbine, vse to ji je porušilo poslednje močí.

»Nesreča ne pride nikdar sama!« misli si ubogi mož ves zdvojen, ko dvigne nezavestno Meto, da jo položí na postelj. Še tega udarca je trebalo, bolezní v hiši! Sedaj je kupa bridkosti prepolna. In ko jo vidi takó blede in nepremično, kakor bi bila mrtva, krči se mu srce, kakor bi kdo z ledeno roko grabil po njem. Zgrudi se tudi on poleg zveste družice in zajoče kakor dete. »Bog, zakaj toliko gorjá? — Kaj smo zakrivili, da nas takó obsiplješ z nadlogami? Gospod, otmí me najhujšega, najpogubnejšega zlega, otmí me brezupnosti!«

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje)

III.

o oče za nekaj časa potrdi preplašeni in jokajoči Cilki, da mati ni mrtva, temveč samó nezavestna, odide deklè od materinega vzglavja, da pogleda k otrokom v kuhinji. Vsi so bili zaspali : Andrejček, naslonjen na svojo knjigo, mokro od solz, Katrica, kakor klopčič zvita, pod mizo, Mihec na klopi z glavico naslonjen na starega velikega mačka, držeč kosec krompirja v roki. Cilka spravi vsakega otroka v posteljo in potem séde k zibeli najmanjše sestrice, da bi bila pri roki, kadar se vzbudí. Sama nocoj ne čuti spanca. Življenje s svojimi borbami in težavami ji je stopilo danes prvokrat v vsi strašni podobi pred dušo. Kakó srečna je bila še pred nekaterimi dnevi ! Živela je malomarno, veselé se najmanjše stvarce, ne znajoč niti po imeni resne misli ali celó skrbi. Toda kakó ji je nocoj ! Spomin zadnjih dnij, ko je videla, kakó se je mati borila za slednjo skorjico kruha, naudaja jo z bolestjo, sedanost se ji vidi grozna, na bodočnost pa si niti ne upa misliti, takó strašna se ji zdí : mater vidi bolno, očeta brezupnega, otroke sestradane ! — Saj so detinska leta baš zató najsrečnejša dóba življenja, ker človek ne pozná minulosti, nego uživa samó sedanost in ne misli na bodočnost. Počasi nas sicer privede dobrotna previdnost iz otroške brezskrbnosti v trpko istinitost življensko ; Cilki pa se je nenadoma vzdignilo zagrinjalo otroške nezavesti. Zavzeta gleda sedaj v življenje, katero vidi zaraslo s trnjem na vse strani. Kaj bode jutri, ko se otroci vzbudé in bodo zahtevali kruha ? Ali bode materi bolje ? In oče, kaj bode počel ? S čim bode pomagal rodbini ? — Dolgo pre-mišlja v temi, kje in odkod bi bilo dobiti pomoči ; naposled jo premore spanec. Mladost terja svojo pravico ; utrujena duša in život zahtevata počitka, in skrb in žalost se morata umekniti blagodejnemu snú.

Ko se vzbudí, ravno se daní. Prvi trenutek se začudi, da sedi na stolu, skoro pa se zavé, in pred oči ji živo stopijo žalostni dogodki včerajšnjega dné.

Dete v zibelki še trdno spí, drugi otroci prav takó. Vidi se ji, da tudi mati, sicer težko sopeča, samó dremlje. Oče sloní ob vznožji

materine postelje in ker ne odgovori nje vprašanju: ali bedí, sodi Cilka, da je tudi zaspal, utrujen in zmučen od včerajšnje hoje. Nató se obleče ter gré varno in tiho iz hiše, da bi nikogar ne vzbudila.

Iz stolpa se glasi juternica. »Maša ne bode še, a cerkev bode že odprta,« misli si. Mrazí jo, zakaj jutro je mrzlo, ona pa se je v hitrici pozabila zaviti v kàj toplega. Zajedno jo obhaja strah, ko stopa v somraku po samotni cesti. Cerkev je stala sredi vasi, blizu četrte ure od njih stanovanja.

V cerkvi je bila še popolnoma temà; samó večna luč je brlela v nji. V somraku se ji vidi cerkev takó skrivnostna, takó strašna! Ondu na stranskem oltarji so upodobljene vice; zdí se ji, da óne verne duše, ki tičé do sredi života v plamenih, iztezajo roke proti nji, kakor bi jo klicale k sebi. In — ali se ji ne roga óna brezzoba mrtvaška glava, upodobljena na spomeniški plošči? — Najrajši bi se obrnila in pobegnila, toda spomni se domačega gorjá, zavé se, čemú je pribežala semkaj, in prazni strah jo mine vzpričo važnih nagibov.

Podviza se, da skoro dospè do oltarja žalostne Matere božje, stoječe v stranski kapeli. Ondu iskreno poklekne pred sveto podobo in se ji potoži pobožno in živo, kakor le more nepopačena duša njena. V cerkev prihajajo posamični ljudje, končno zapoje zvon k sv. maši. Cilka se vzdrami. »Čas bode, da se vrnem domov; potrebovali me bodo,« deje sama v sebi. Prekriža in pokloni se: »Milostna Mati božja, preskrbi nam zajuterka!« Pri srci ji je nenadoma lože; prepričana je, da je nje goreča molitev uslišana.

Ko gré takó mimo imovite prodajalke, ta ravno odpira svojo prodajalnico. Cilka se trenutek zamisli, potem pa stopi odločno v prodajalnico.

»Ljuba. draga sosedá,« povzame s prosečim, toda od bojzani trepetajočim glasom, »samó danes še nam dajte hlebec kruha in nekaj moke na upanje! Mati so bolni, oče so se po desetdnevnem poti zmučeni in sestradani vrnili domov; dobili niso nič zaslužka, a za danes nimamo domá ni betve živeža. Usmilite se nas; ljubi Bog vam dva krat povrne, kar storite za nas. Brž pa, ko bodo oče kàj zaslužili, poplačamo vam dolg. V tem pa, sosedá, jaz lahko kàj storim za vas. Lepo znam ključkati in plesti nogavice; lahko me tudi porabite za drugo delo pri hiši, saj nisem več otrok in tudi slabotna nisem!« Pri teh besedah se samosvestno in ponosno vzravná ter pristavi: »Pomagam vam lahko pri pranju, nanosim vode — le poskusite z menoj, gotovo boste zadovoljni. Ali samó ne dajte nam umreti od gladú!«

Cilka je govorila v jednomer, da bi čim prej omečila srce ne ravno blagočutni ženski. Govoreč pa si je ne upa niti pogledati. Prodajalčine oči so časih pogledale takó hudo; bala se jih je. Gotovo se bode hudovala nánjo; saj je bila že včeraj takó neprijazna, češ, da ne dá ničesar več na posodo.

Ali kakó ostrmí, ko ji prodajalka s prijaznim ogovorom napolni zastor s hlebom kruha, s krompirjem, moko in zabelo, kolikor gré vanj. »Nesi domov, Cilka, in ako ste jutri še potrebni, le zopet pridi,« pravi mehko. »Poplašali bodete, kadar utegnete. V zahvalo, Cilka, pa moli, da mi Bog ohrani mojo Anico! Ali veš, da mi jo je nocoj hotela zađušiti davica? — Koliko je trpelo ubogo dete, in koliko sem prebila jaz! Moje jedino dete, da bi moralo umreti! Dosedaj še nisem poznala trpljenja; nocoj sem prvič zvedela, kaj je strah. — In kaj si rekla, Cilka, da je vaša mati zbolela? — Kakó te milujem; tudi ta nesreča v hiši!«

Prevzetna prodajalka se nikdar ni menila za ubožno ženo tvor- niškega delavca, za Cilčino mater; toda kakó je sedaj sočutna ž njo!

V bolesti so si vsi ljudje bratje. Kakor jih stan ali bogastvo razločuje, ali kakor jih razdvaja sovraštvo, takó jih združuje nesreča.

Cilka ne vé, kaj bi odgovorila, takó je osupla in zajedno ganjena. Ali je mogoče, da trpljenje jedne same noči takó izpremeni človeka? Kakó neusmiljena, trdosrčna, skopa je bila prodajalka, a kakó je sedaj ponižna, mehkočutna in radodarna! — Res: da je človek blag, zadeti ga mora nesreča; blaginja mu malokdaj dopušča biti milosrčnemu.

»Kakó vas milujem!« pravi Cilka sočutno. »Jaz sem tudi nocoj prebila strašno noč; zató si lahko mislim vaše trpljenje. Moliti hočem, oh, in še kakó rada, za vašo Anico in za vas, našo dobrotnico!«

»Moli, gotovo moli za moje dete! Bog ne posluša nobene molitve takó rad kakor óno, ki prihaja iz nedolžnega srca.« —

Cilka radostno pohití domov, kakor bi nesla zaklad v hišo. Ko odloži breme, vesela spozná, da je rodbina za tri dni preskrbena z živežem. V tem gotovo tudi oče dobí zaslužka, saj Bog nikoli ne zapušča siromakov.

Materi óni dan ni bilo nič bolje. Imela je vročino v glavi, in boleli so jo vsi udje, da se skoro ni mogla geniti. Oče se ni premaknil od njene postelje, kakor da ne misli ničesar drugega nego na bolno ženo svojo.

Ko mu Cilka pové, kakšen čudež je doživela pri prodajalki, zablisne se sicer veselja žar v njega očéh, ali čelo se mu vendar ne

razjasni. »Ti si pametno in dobro deklè,« pohvali jo; takó dobra, kakor je tvoja mati. Boljših dnij ste vredni, nego vam jih pripravljam,« pristavi zamolklo.

»Godilo se nam je doslej vedno dobro, očka,« tolaži ga Cilka, »in upajmo, da se nam vrnejo prejšnji srečni dnevi.«

Oče zmaje z glavo. »Bojim se, da jih ne bode več! Dokler so mati bolni, ne morem se geniti, da bi si poiskal dela, v hišo mi ga pa tudi nihče ne prinese. Zagazili bodemo čimdalje bolj v siromaštvo, iz katerega ne bode možno več nazaj.«

Cilka obledí. Očetove besede so ji kakor nož predrle srce. Takó zaupno se je vrnila iz cerkve, a očetova pobitost in brezupnost ji je novič napolnila dušo z bridkostjo!

»Oče, ko bi se vender oglasili pri žagarji — prositi ni greh — menda vender ni Gašper takó hudoben, kakor menite!« pravi boječe in počasi. Že sinoči je oče odbil nje nasvet, bala se je, da ga razdraži, če ga ponovi.

»Rekel sem ti že včeraj, da iz te moke ne bode kruha,« vzklikne oče nejevoljen. »Dejal nisem, da bi bil Gašper hudoben, toda pre-dobro ga poznam in vem, da bi mi pokazal vrata, če bi prišel k njemu prosit pomoči. Trpim pa še dovolj, da bi prebil še to ponižanje.«

»Ali, očka, ko bi vas vender vzal, ne bi mu odrekli, kaj ne da ne?« vpraša Cilka.

»Za vas otroke bi vzprejel tudi najhujše delo, in ko bi moral kuriti pekel, nikar še dober zaslužek, kakor ga ima Gašperjev žagar. Ali kakor sem rekel, škoda praznih upov; Gašper me ne bode nikoli podpiral.«

Ko to izusti, obrne se, kakor da neče več govoriti o stvari, ki je toliko kakor nemogoča. Cilka pa je sedaj vedela, da bi se oče, najsi je iz neznanega vzroka neprijazen imovitemu žagarju, vendarle ne branil vzprejeti njega pomoči. In v bistri glavici se ji takoj porodí sklep, katerega zvršiti se ne plaši nje pogumno srce.

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala **Pavlina Pajkova.**

(Dalje.)

IV.

Tistega dné popoldne séde Gašper v svoj stari naslanjač in držeč pipo v ustih, vzame časopis v roke, da bi ga čital. Bil je jako slabe volje, ker ni utegnil nekoliko spati, kakor je bil popoldne toliko vaju. Zbolel mu je bil žagar, in takó je moral sam nadzirati njega delo, ker ni popolnoma zaupal hlapcu in še mlademu devetnajstletnemu sinu. Prav včeraj je dobil nujnega dela, kateremu je trebalo večje paznosti in natančnosti.

Gašper je bil na pol kmetski, na pol mesten človek. Imeli so ga za najbogatejšega in najrazumnejšega možá daleč na okolo: takó je bil svoj čas že deželni poslanec, ud šolskega svéta, cerkveni ključar in poleg tega župan svoje vasi že dolgo vrsto let. Gašper je bil poštenjak, dasi nekoliko trd in bahat. Nikakor ni bil neblag, kakor bi kdo sodil po Tonetovem govorjenji. Njiju sovraštvo je sezalo v daljno prešlost, še v dôbo njiju mladosti.

Gašper, sin bogatega posestnika, in Tone, sin ubožnega dninarja, gledala sta oba za jednim in istim dekletom. Ali ker je razumna deklica poslušala bolj glas svojega srca nego glas žvenketajočih petic, izvolila si je za možá siromašnega delavca. Od ónega časa je nastalo neprijateljstvo med mladeničema. Gašper je vzel potem za ženo drugo bogato deklico, katero so mu priporočili roditelji; toda ž njo ni bil srečen. Ko je potem videl Tonetovo srečno obiteljsko življenje, začel ga je skoro sovražiti. Menil je, da bi bila ta blagost lahko njegova, ko bi ne bilo Toneta. Toda ni bil samó zaviden njega sreči, temveč bil je tudi užaljen. Ubožni neznatni Tone se je veselil obilega in čvrstega zaroda, a on, imoviti in veljavni mož, imel je samó jednega sina, in še ta je bil grbast. Tonetu sicer ni storil ničesar žalega, a izogibal se mu je, kadar se je mogel, in kadar se mu slučajno ni mogel izogniti, pogledal je od njega, da mu ni bilo trebalo odzdravljati.

Kakor rečeno, Gašper je bil óni dan zeló slabe volje. Ta nepričakovana, a kakor se je dalo soditi, nevarna bolezen njegovega žagarja mu je bila jako neugodna. Odkod naj dobí primerneга zanesljivega možá? — Sam se je navadno le malo brigal za žago in go-

spodarstvo. Prvič zató, ker je bil jako pogostoma v opravkih z doma, drugič zató, ker je, kadar je bil domá, rad počival in čital. Čemú bi se bil tudi trudil? Imovit je bil dovolj, rodbino pa je imel majhno. Njegovemu Jurijčku ostane itak, kadar on umrè, dovolj, da mu ne bode sile in posebnih skrbíj.

Ravno se zamakne v list, ko nekdo nalahno potrka. Bilo je trkanje, iz katerega bi vsakdo spoznal, da si človek, ki bi rad stopil v sobo, ne upa vstopiti, vedoč, da ne bi dobro došel.

Gašper vzpogleda od časopisa. »Kdo me prihaja motit?« misli si nejevoljen. Nató se spomni, da je sobota, ko hodijo domači berači po hišah prosit miloščine.

»Reza,« zakliče glasno, menèč, da je njegova žena v bližnji sobi, »skrbi, da bodem imel urico mirú; berači naj se obdarujejo v kuhinji.«

Nihče ne odgovorí njega zapovedujočim besedam, ali vežna vrata se odpró, in v sobo stopí mlado, dobro oblečeno deklè: naša Cilka.

Gašper jo prvi trenutek začuden pogleda. »Takó čedno deklè da bi beračilo?« misli si.

»Pri tleh v kuhinji je gospodinja,« pravi prijazneje, nego je bil namenjen, ko zapazi nje boječnost; »ondu že dobiš kàj.«

Cilka se za korak približa. Nje ličece je blede, oči ji gledajo boječe in zajedno proseče, nje ustnice trepetajo, kakor bi hotele izpregovoriti, pa se bojé svojega glasú.

»Spodaj v kuhinji, ali si slišala?« dé sedaj Gašper že neprijazneje; »tu góri ne dobiš ničesar.« Rekši seže po časopis in poišče mesto, kjer je prej čital.

»Nisem prišla beračit,« oglasi se Cilka komaj slišno; »prišla sem prosit, da bi dali mojemu očetu kàj zaslužka; sicer umremo vsi skupaj od gladú.«

»Kdo je tvoj oče, in zakaj ne pride sam?« vpraša Gašper začuden.

»Tone Gomila se kličejo moj oče. Prišli pa niso samí, ker bedé pri materi, ki so sinoči zboleli in —« Dalje ne more govoriti. Preplašena umolkne in se za nekaj korakov umakne.

Gašper, začuvši to ime, skočil je s stola, in sicer takó silno, da ga je zajedno zvrnil. »In — in,« oponaša neprijetno zadet njeno zadnjo besedo, »in kaj potem? Kaj meni do tega, da je Tone Gomila brez dela, da je njega žena bolna, da ste otroci lačni? Iz kratka: kaj meni do litanije vaših težav? — Ta strahopetec! Zakaj ni prišel sam? Ali se spodobi pošiljati otroka s takó važnim opravkom?«

»Oče se vas boje, kakor se vas tudi jaz sedaj bojim,« odgovori Cilka jokaje.

Gašper se glasno zagrohoče. »Bojite se me? To me veseli! Ali zakaj si prišla ravno k meni prosit očetu zaslužka? Ali sem jaz jedini v vasi in okolici, ki bi imel dela zanj?«

Zmedeno izpregovori ubogo deklè, dočim se na nje lici neprestano menjavata rdečica in bledoba: »Ker sem čula, da je vaš žagar zbolel, in sem torej menila —«

»Da vzprejem tvojega očeta namesto njega, haha!« seže ji Gašper porogljivo v besedo. »Ni slaba misel! Glejte si no, kakó daleč seza drznost! Svojo hišo naj bi mu odprl, dal dobrega zaslužka, redil mu ženo in otroke v zahvalo, ker mi je — zdajci umolkne, zavedši se, da ima pred sabo nedoraslo deklè, kateremu se ne spodobi izreči namenjenih besed. — »Hudirja, kaj mene briga tvoj oče in vsa njegova družina? Čemú se je oženil, berač, ako ni vedel, s čim vas bode redil?« Ves razkačen udari z nogo ob tla in se približa Cilki. »Reci očetu, da nima trohice časti, ker se upa prositi mene pomoči, on, najhujši moj sovražnik!«

»Oče niti ne vedó, da sem prišla k vam!« zaihtí Cilka; »okregajo me, kadar zvedó.«

»Ali je to mogoče? Ali se ne lažeš?« vpraša Gašper nekoliko mirneje in bistro opazuje trepetajoče dekletce. »Kdo ti je torej nasvetoval, da bi prišla k meni? Morda mati?«

»Tudi ne,« odgovori Cilka hitro, »nihče me ni poslal; prišla sem kàr sama. Oče se trudijo že ves mesec, da bi dobili zaslužka; ali vse zastonj. Mati pa so sinoči zboleli od samih skrbíj in žalosti, menda pa tudi od gladú. Nisem več mogla gledati našega gorjá. Prosila sem Bogá, naj mi nasvetuje, kje bi bilo najti pomoči v naši siromaščini, srce pa me je vedno gnalo k vam, zato sem prišla.«

Gašper obledí, ko začuje, da je Cilčina mati onemogla zgolj od siroččine. Roke prekriža na hrbtu in stopa s povešeno glavo po sobi. Pozná se mu, da se hudo bojuje sam s seboj.

V tem trenutku stopi v sobo Jurijček, Gašperjev sin. Bil je žalostna podoba. Majhen, suhljat, rumenega starikavega obraza, kakeršnega so po navadi vsi grbavi ljudje, in z ónim privzdignjenim kupom spredi in zadi, zaradi katerega je bil ves podoben krogli. In vendar pogled nanj ni bil zopern. Njega črne živahne oči so se svetile vsakomur takó prijazno in dobrohotno, da je takoj prvi trenutek vzbujal pomilovanje in zajedno sočutje.

Začuden se ustavi pri vratih in pogleduje sedaj očeta, sedaj Cilko. Pozná se mu, da si ne vé tolmačiti tega prizora.

»Oče, kaj se je zgodilo? — Zakaj ste takó razsrjeni? — Kaj želi to deklè?« vpraša vznemirjen.

»Pomoči«, odgovorí hitro Cilka namesto Gašperja. Nató mu solzna pové vzrok svoje navzočnosti.

Gašper se je v tem ves zamišljen še vedno prestopal po sobi.

»Oče,« povzame Jurijček in se mu približa, »poznam po imeni tega Gomilo, vem, da so ga v tvornici imeli za najpoštenejšega in najmarljivejšega delavca. Kakor ustvarjen bi bil za našo žago. Usmilite se nesrečne rodbine, in vzemimo ga v službo!«

»Da bi se usmilil njega, ki mi je ogrenil polovico mojega življenja?« pravi Gašper presunjen. »Kdo pa se je usmilil mene, ko sem bil nekđaj nesrečnejši od najubožnejšega berača, dasi sem bil mlad, zdrav, dasi sem imel vsega dosti? — Nikdo! — In kdo se usmili tebe, ljubi Jurijček, ker te je Bog ustvaril hromeга? — Ali misliš, da ne vidim, kakó se ti skrivoma rogajo? Ali si pozabil, da niti v šolo nisi mogel hoditi v domači vasi, ker si bil v posmeh in zabavo svojim tovarišem? In kadar si zaželiš privêsti gospodinjo v hišo, povej, katera deklica se te usmili, da bi bila radovoljno tvoja žena?«

»Jaz!« zakliče Cilka neustrašeno, »jaz bi se mu nikdar ne rogala; jaz bi mu bila kdaj gospodinja, ako bi hotel! Vi pa, oče Gašper, vi pa zató pomagajte mojemu ljubemu očetu!«

Gašper je bil presenečen. Obstal je za trenutek kakoŕ kip; takó ga je osupnil odgovor hrabre in zajedno blage deklice. Nekaj mu je dejalo, da ima ta otrok mnogo več krščanskega čustva nego on, zreli in izkušeni mož. Sramoval se je samega sebe. Ozrè se na sina, a ta gleda skozi okno, da bi skrìl svojo zadrego.

Gašper začnè iz nova nemirno hoditi po sobi. Nató se ustavi pred Cilko.

»Kakó ti je ime?« vpraša jo prijazno.

»Cilka,« slove njen odgovor.

»Cilka,« pravi Gašper počasi in negotovo, »pojdi domov in reci očetu, naj pride danes k meni!« —

»Ali dobí službo?« pozveduje deklica veselo, in okó se ji zasolzi od upa, »oh, hvaležna vam bodem vse žive dni!«

»Ne takó dolgo, menim,« pravi Gašper nasmehoma. »Mnogo ljudij bi čakalo prekratko življenje, ko bi se to merilo po trajnosti njih zahvale! Hvaležnost je velika krepost; žal, da ni stalna.«

»Dajte jo meni poskusiti,« méni Cilka navdušeno.

»Res je tudi nekaj blagih izjem,« nadaljuje Gašper in zmaje z rameni, »prav takó, kakor se časih narodí dvoglavo dete . . .« —

»O, pomagajte nam, in jaz bodem izjema!« zagotóví Cilka ginjena. Nató hitro prime njega roko in mu jo hvaležno poljubi, še predno se ji utegne ubraniti.

»Bodemo videli,« pravi Gašper s pomenljivim naglasom in tudi on je videti ganjen. »Koliko let pa imaš?«

»Štirinajst,« odgovorí deklica.

»Cilka, recimo, da bi te jaz v štirih letih prišel snubit za svojega Jurijčka, ali bi izpolnila prejšnjo obljubo?«

»Bodem, oče, ali ne že v štirih letih,« odvrne Cilka. »Želim čim dlje ostati pri ljubih svojih roditeljih.« —

»Recimo torej, da v petih letih, tedaj bodeš imela ravno devetnajst let. Ali ti je prav?« méni Gašper in se nasmehne. Cilčina odločnost, odkritosrčnost in razumnost so ga zanimala.

Cilka se za trenutek zamisli. »Prav mi je,« odgovorí potem odločno, »ako le vi mojega očeta vzprejmete za žagarja.« V tem trenutku bi bila lahko obetala vse, nobena žrtva bi se ji ne bila zdela pretežavna vzpričo veselja, katero bi očetu in materi napravila s preveselo novico.

Nenadoma pa se ji zresní obraz. Ponižno pravi: »Prosim vas, oče, da o tej obljubi še ne zinite nì besedice niti proti mojim roditeljem, niti proti komursibodi! Hudovala bi se onadva, ko bi zvedela, da že mislim na možitev. Rekla bi, da se mora v takih letih deklè še učiti moliti in delati, nikar pa da bi govorilo o možitvi!«

»Toda ti gotovo že znaš oboje,« méni Gašper.

»Seveda znam; saj ko bi ne bila davi molila takó pobožno, ne bi bil moj oče vaš žagar. Z Bogom oba!« pristavi veselo. »Bog vama povrni vajino dobro delo!«

In presrečna bolj letí nego hodi proti domu. V duhu že vidi veselo iznenadejani obraz očetov, čuti iskreno-hvaležni poljub, katerega ji pritisne mati na čelo. Na sebe, na prenagljeno svojo obljubo niti ne misli. Bila je za to še preotročja. Bog hotel, da se ne bi nikoli kesala! —

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala **Pavlina Pajkova**.

(Dalje.)

V.

Cilčin oče je prišel h Gašperju za žagarja, in s tem se je vrnila sreča in zadovoljnost v njega hišo. Žena mu je skoro okrevala, Andrejček je bil preskrben z vsemi šolskimi potrebščinami, Katrica je zopet dobivala mleka, katerega si je tolikanj želela, in dolgovi so bili do malega poravnani. Cilki ni bilo treba plesti in ključkati za tuje ljudi; pomagala je pridno materi pri gospodinjstvu, in kadar ji je ostajalo količkaj prostega časa, pletla in ključkala je za potrebe svoje rodbine.

Ali najsrečnejša izmed vseh je bila menda le ona. Srce ji je igralo od veselja, kadar je gledala očeta, ki je bil sedaj vedno ljubezniv in dobre volje, ali pa kadar je zrla v presrečno materino okó, katero je sosebno ljubeče počivalo na nji, ki je otela hišo pogube, in naposled, kadar je gledala belordeča ličeca bratcev in sestric, katera so se svetila od zdravja kakor zrela jabolka. In zavedela se je, da je ona razven Bogá vir vsi tej blaginji, tej blaženi zadovoljnosti. Kakó bogato so se ji vračale molitve in borbe ónih nepozabnih groznih dnij!

Odslej ni nobena nezgoda več kalila mirú Tonetove družine. Tone in njegova žena sta marljivo delala in skrbela za dušno in telesno blagost svojega zaroda. Otroci so rasli zdravi, pridni in ljubeznivi.

Takó so prešla tri leta. Iz polotročje Cilke, katero smo spoznali ob početku te povesti, vzraslo je brhko, živahno, sedemnajstletno deklè. Živela je presrečna na očetovem domu, in misel, da bode kdàj morala iti iz hiše, ni kàj posebno kalila nje zadovoljnosti. Sedaj pa sedaj, takó le mimogredé; kadar je baš začula, da se je omožila ta ali óna nje znank ali tovarišic, spomnila se je svoje obljube, da bode nekoč Gašperjeva snaha, ali odgnala je brž óno neprijetno čustvo, katero jo je obšlo ob tej misli. Čemú bi ji že sedaj belilo glavo tisto, kar je še v daljni bodočnosti?

Proti očetu in materi še ni ničesar zinila o svoji obljubi. Je li bila sramežljivost, je li bil strah, da bi ji roditelji očitali nepremišljenost, tega sama ni vedela prav. Toda kadarkoli je namerjala odkriti

svojo skrivnost, vselej jo je izpreletela neumevna tesnoba, da je brž odložila izpoved na ugodnejše čase.

Tudi Gašper je bil mož beseda. Nikomur ni omenil, da bode nekoč Cilka njegovemu sinu nevesta. Kadar jo je videl, nasmehnil se ji je prijazno; če je utegnil, vščipnil jo je v lice in jo pomenljivo opazoval. Cilka je nasmehoma vzprejemala znamenja njegove udanosti, a vendar se je vedela odtezati vsaki priliki, da bi ji govoril o bodočnosti.

Jurijček se je navadno samó zardel, kadar je ugledal Cilko, sicer pa se je védel ž njo kakor z drugimi ljudmi.

Cilki ni bilo poznati nobene izpremembe, kadar je občevala z Jurijčkom; govorila je ž njim prosto, prijazno kakor z vsakomer. Nihče bi ne bil slutil iz njiju vedenja, da sta si onadva namenjena za možá in ženo.

Ali dolgo ni ostalo takó. Bil je krasen pomladen dan. Cilka je plela solato na ličnem domačem vrtu pred hišo. Nebó je bilo takó jasno, solnce takó blagodejno, ptički so križema žvrgoleli, da je bil zrak poln njih ljubkih glasov in da so odmevali tudi v prsih mlade deklice, zamaknjene v delo. Začela je takisto ona peti; saj je bila takó vesela, takó srečna! Pomlad okolo nje, pomlad v nji, pa da ne bi pridružila svojega petja ónemu krilatih pevcev?

Bila je sama domá. Mati z najmanjšima otrokoma je šla v vas h kumici, večja dva sta bila v šoli. Zdajci začuje za sabo ploskanje z rokami. Ozrè se; ravno je stopil Jurijček na vrt.

»Komú ploskaš, pticam ali meni?« vpraša Cilka dobre volje.

Jurijček se ji približa in se zardí kakor piruh, še predno ji odgovorí. »Ptičje petje je ljubko, a tvoje se mi zdí še ljubše. Pri ptičih je to prirodno, pri tebi pa je poseben dar božji.«

»Kam si namenjen?« vpraša ga Cilka. »Sicer ob takem času nikoli ne hodiš tod mimo.«

Jurijček se iz nova zardí. »Tvojo mater sem videl v vasi; sodil sem, da si sama domá, zató sem prišel.«

»Ali se spodobi, da prihajaš k nam, ko veš, da sem sama domá?« pokrega ga Cilka navidezno jezna.

Jurijček je v zadregi in neusmiljeno trga peró za perescem krasni vrtnici, katero drží v roki. Naposled izpregovori polglasno: »Hotel sem jedenkrat brez prič govoriti s tabo, zató sem prišel. Cilka, doslej sem vedno molčal, ker sem upal, da sama kdáj izpregovoriš o tem. Ker pa molčiš, moram te spomniti tvoje obljube. Saj veš, vedno ne morava molčati; čas je, da odkrijeva svetu, a sosebno tvojim roditeljem, kaj bodeš meni.«

»Ni še take sile, ne,« ugovarja Cilka; »še dve leti imava časa; takó je bilo dogovorjeno.«

»Še dve leti?« vzdihne Jurijček. »Ali se res ne more zvršiti prej?«

»Niti jeden dan ne pred določenim časom!« zakliče Cilka. »Meni se godí predobro domá; ne dam se odgnati, dokler ni sile!«

Jurijček obledí in gleda nemo prédse.

Cilki dé hudo, da ga je užalila. »Bodi razumen, Jurijček,« méni s tolažilnim glasom; »na vašem domu me bode te itak imeli do konca življenja. Zató pústi, da ostanem še te dve leti domá; vsi me imajo takó radi! Potrebna sem pa tudi materi pri gospodinjstvu; drugi sestrici sta še takó majhni, sami potrebujeta pomoči, ne pa da bi pomagali pri hiši. Tudi se mi ne zdí še potrebno v svet trobiti, da bodem tvoja gospodinja. Ostani ta naš dogovor tajen, vsaj še leto dnij. Česa se neki bojiš?« —

»Bojim se, da — da —« jeca Jurijček, »ker si od dné do dné brhkejša, da te mi ne vzame kdo drug.«

»Da bi kdo vzel mene?« zasmeye se Cilka veselo. »Kdo bi se ozrl na deklè brez dote, ko v naši vasi kàr mrgolí deklet, in sicer tudi takih, ki imajo kàj pod palcem? — Pa da takó malo zaupaš v mojo obljubo, Jurijček,« očita mu užaljena.

»Ali hočeš tedaj venderle biti moja, Cilka?« vpraša Jurijček vesel, in široka usta se mu raztegnejo v presrečen nasmeh.

»Zakaj ne?« odgovorí Cilka, toda ne več s prejšnjim navdušenim glasom. »Katera ženska bi ne bila rada pri vas za gospodinjo? Imela bode lepo hišo, krasen vrt in vinograde, brez števila kuretine, dobro rejene buše v hlevu —«

»Tedaj samó zató?« ustavi jo Jurijček ves pobit, »ne pa meni na ljubo?«

»Oh pač, Jurijček; saj za očetom in materjo, za bratoma in sestrama imam tebe najrajši na svetu,« odgovorí Cilka slovesno in méni: Bog zná, kakó ga razveselé te besede!

Jurijček vzdihne, toda ne odgovorí ničesar. Zná se mu, da mu odgovor ni po volji.

»Kaj, še vedno nisi zadovoljen?« začudi se Cilka neprijetno zadata. »Ali ti ni dovolj?«

Žalosten ji odkima. »Sicer je že nekaj, vender ne dovolj, Cilka! Glej, jaz imam pa tebe rajši nego svoje roditelje, rajši nego ves svet!«

»Béži, béži, kaj neki govoriš?« razvname se Cilka. »To je vender nemogoče, to bi ne bilo lepo, to bi bilo celó greh!«

»Ni greh, ne,« ugovarja Jurijček. »Le vprašaj gospoda župnika, ako že ne verjameš meni, ali je greh nad vse ljubiti njo ali njega, ki bode naš drug ali naša družica za vse življenje!«

»Ali jaz vender nisem storila še ničesar zate, da bi me imel takó grozno rad,« začudi se ona.

»In vender te ljubim, in sicer od dné do dné močneje, in to od ónega trenutka, ko sem ugledal tvoje mile otroške oči, napolnjene s solzami. In tega je že več nego tri leta.«

»Res, kakó blag si bil tedaj, Jurijček! Brez tvojega iskrenega priporočila, kaj bi bilo sedaj iz nas?« pravi Cilka ginjena od ónih žalnih spominov.

»Kar sem storil, to ni nič; storil sem iz krščanske ljubezni in tudi iz — sebičnosti. Saj sem vedel, da bode tvoj oče izvrsten žagar, in pokazalo se je, da se nisem zmotil,« odgovorí on blagodušno. »Ali tebi Cilka, tebi bode menda velika žrtev, če me bodeš imela rada.«

»Zakaj neki?« pozveduje Cilka preprosto.

»Ker — ker sem —«

»Ker si grbav, meniš?« pomaga mu deklica odkritosrčno; »oh, zató pa že ne! Glej, naš Mihec, odkar je padel z vozá, pobil si je nos, in óna rana mu je ogrdila ves obraz; a jaz ga imam venderle najrajši izmed vseh bratcev in sestrâ!«

»Torej ti ni žal, da si se obljubila meni? In res mi ne bodeš nikdar očitala moje hromosti?« vpraša Jurijček zasopel, in okó se mu zasveti od nadeje.

»Kaj misliš vender? Da bi žalila tebe, dobrotnika našega? Sicer pa — je li treba, da gledam ravno tvoj hrbet? Gledala te bodem rajši v obraz; oči imaš takó mile in dobre!«

Jurijčka nehoté posili smeh. »Kakó otročja je še, kakó nepokvarjena!« misli si zadovoljen. In up ga obide, da ga ne bode prevarila, da mu utegne jedino ona biti zvesta družica, ki ga bode cenila po njega notranji vrednosti, ne pa po zunanji podobi. In loči se zadovoljnejši, nego je prišel.

Cilka gleda nekaj časa za njim, potem nadaljuje svoje delo. Ali nič več ne poje kakor prej in nič več ni takó vesela in srečna, kakor je bila! —

(Dalje prihodnjič.)

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

VI.

Cilčkin oče je, kakor vemo, prišel h Gašperju za žagarja, toda ker je imel svojo rodbino, ni živel kakor drugi posli popolnoma pri njem. Prihajal je zjutraj zarano na žago in se vračal pozno zvečer domov. Tudi hrano so mu prinašali z doma; njega zaslužek je bil samó v denarjih, ker takó je bilo njegovi rodbini najbolj pomagano.

Cilka je zahajala vsak dan na žago, da mu je prinašala obed. Ondu se je pomudila, dokler ni oče pojedel, a potem je brž zopet odšla. Pri žagi pa je bil tudi mladi hlapec Vinko, čvrst in lep mladenič, sirota, katerega je bil Gašper nekje pobral in ga vzel k sebi za hlapca.

Vinko je bil ponižen in poslušen, sosebno pa je bil Tonetu z vso dušo udan, kakor bi bil njega rodni sin; pa tudi Tone je imel rad poštenega in delavnega mladeniča.

Cilka ga je vedno srečavala na žagi. Oba mladá, oba vesela, kaj čuda, če nista ostala nema kakor ribi!

Iz početka sta se samó pozdravljala, pozneje pa sta izrekla mimogredé svoje mnenje o vremeni; nató je prišla opazka o nedeljskem božjem opraviilu, o novem oblačilu vaše deklice, o bolezni znanega vaščana, o svatbah, ki so se vršile in tudi o takih, ki šele pridejo. Ali vedno daljše je prihajalo njiju kramljanje, vedno rajši sta poslušala drug drugega.

To nedolžno občevanje je trajalo že nad leto dnij. V tem je prišel vojaški nabor, in Vinko je moral k vojakom.

Cilki se je zdelo sedaj na žagi pusto in prazno, in tesno ji je bilo pri srci, ko je na znanem prostoru pogrešala poštenega Vinkovega obraza. Ko je pa nekega dné ugledala na njega mestu drugega človeka, ki je prišel namesto Vinka za hlapca, porosile so ji solze očí. Tedaj šele je spoznala prvič, da ji je Vinko več nego drugi ljudjé, in to spoznanje jo je napolnilo z grozo in bridkostjo. Spomnila se je svoje obljube, in v njeni duši so nastale hude borbe: dolžnost se je borila s srcem. Dà, tudi v neizkušeni duši tega pre-

prostega dekleta se je oglasil veliki pomen dolžnosti, katera hrani v sebi obstanek vsega človeštva!

In te neprestane borbe so ji provzročile veliko izpremembo. Ona, ki je bila prej vedno vesela, utihnila je nenadoma, smeh ji je prešel, bila je resna, zamišljena; cvetoče lice ji je zbledelo, dasi ni bila bolna. Ubogo deklè — upala je, da tudi nji dolžnost in razum premagata čustva; upala je to za trdno, ker še ni vedela, da ljubezen pride in preide sama po sebi, da si ne dá ukazovati, kaj li da bi se odgnala!

Oče in mati sta vznemirjena opazovala to izpremembo. Spoznala sta skoro, da Cilko muči skrivna bol. Dogovorila sta se, da jo bode mati opazovala in da jo o priliki izpraša.

Ko tedaj mati nekoč pozveduje po vzroku njene tožnosti, zardi se in obledí sicer zaporedoma, naposled pa ji sramežljivo odkrije, da ima Vinka rada in da jo to spoznanje dela takó žalostno.

Mati se temu ni začudila. Slutila je menda sama, da bode kaj takega. »Ljuba moja,« pravi ji prijazno, »da imaš Vinka rada, to še ni nesreča. Poštena ljubezen mora biti na svetu. Vinko je sicer ubožen, toda pošten in delaven; sčasoma utegne biti vrl mož, kakor je tvoj oče. Za sedaj pa sta oba še jako mladá. Naj dosluži vojaška leta, ti pa se priporóči Bogu in prepústi Njemu, da določi vajino bodočnost.«

Ob teh materinih besedah se Cilka ohrabrí in ji solzna pové še o svoji obljudi Jurijčku.

Mati je ganjena in prestrašena zajedno. Jurijček je bil sicer blag in imovit, vendar pa bi si ga ne želela za možá svojemu otroku. Razumna in blagočutna žena je predobro vedela, da bogastvo ni nič proti zdravemu telesu; vedela je iz svoje izkušnje, da bivata mir in sreča tudi v najubožnejši koči, ako je v nji zdravje, pridnost in zadovoljnost.

Nje prvo čustvo je bilo pokregati hčerko za nepremišljeno obljudo; ali nagib te obljube in žalost uboge Cilke, oboje jo je globoko presunilo.

»Ubogo deklè,« pravi pomilovalno, »sedaj umejem tvojo žalost in skrb! Vender pa menim, da ti zaradi tega ni treba toliko žalovati. Jurijček in njega oče sta prerazumna in preblaga, da bi terjala izpolnitev takšne obljube, katero si izrekla, ne da bi še prav umela nje pomena. Povej Jurijčku vso resnico, in gotovo te odveže dane besede.«

»O, nikar, mati, nikar Jurijčku ne povejte tega!« vzklikne Cilka vznemirjena; »umrl bi od žalosti. Ni davno, kar je z menoj govoril

o tem. Tri leta že upa, da mu bodem gospodinja; takó brezkončno rad me ima. Nečem mu napraviti te žalosti, nečem biti takó nehvaležna, da bi pehnila v nesrečo njega, ki nas je otel strašne bede.«

»Ali, otrok, ti bi tedaj hotela biti njegova žena, dočim vidiš drugega rajši od njega?« ugovarja mati v skrbéh. »Ali ne veš, da bi bil to velik greh?«

Cilka bridko zajoče. »Saj menda vender Vinka ne bodem imela vedno takó rada — trudila se bodem, da niti ne bi mislila nanj — upam, da ga sčasoma pozabim — hočem, moram ga pozabiti« — hití ubogo deklè, da prepriča mater o trdni volji svoji. Ob tem pa ji je bridko pri srci kakor še nikoli. »Zvesta ostanem svoji obljubi,« nadaljuje hrabro; »Jurijčka nečem pehniti v nesrečo, najsi mi počí srcé!«

»In Vinko? Kaj poreče Vinko?« pozveduje mati. »Ali te ima tudi rad?«

Cilka se močno zardí in prikima.

»Vidiš, tedaj pa onesrečiš njega namesto Jurijčka, a največ bodeš trpela sama; Jurijček pa tudi ne bode vesel, če bode videl tebe žalostno.«

»Ali morem storiti drugače?« vzdihne Cilka. »Ne imela bi ne trenutka mirú, ako bi prelomila svojo obljubo. Čista vest pa mi je ljubša nego vsa sreča na svetu.«

Mati ni vedela kàj odgovoriti tem, žal, preresničnim besedam.

»Prepustiva božji previdnosti, da razmotá vso stvar,« deje naposled udano. »Ti pa v tem móli in upaj, pa udaj se božji volji; to je jedino, kar ti morem nasvetovati.«

In Cilka, vedno udana in poslušna hčerka, storila je po materinem nasvetu. Žalovala sicer ni več, toda nasmeh ji je le malokdaj razjasnil obraz. Zaupala je v božjo milost in ob delu in molitvi je našla pokoja. Na Vinka je mogla sedaj misliti z mirnim čustvom in čimdalje bolj se je sprijaznila z mislijo, da bode Jurijčkova žena. »Bog hoče takó,« sklepala je v sebi, »in On že vé, zakaj je dobro takó, a ne drugače!«

VII.

Bila je »lepa nedelja.« Kje je trg ali vas, da bi se ljudjé ne veselili svojega najlepšega cerkvenega dné, praznika svojega patrona? Možnarji pokajo, zvonovi trijančijo, zrak je takó rekoč napolnjen radostno-pobožnega čustva, ki lega kakor blagodejna rosa na srcé vsakomur. Ljudjé hodijo praznično oblečeni in veselega srcá poslušat božje opravilo, a potem je godba, ples, semenj, razveseljevanje med prijatelji in sorodniki.

Taka lepa nedelja je bila v vasi, kjer se vrši naša povest. Bilo je sredi poletja in prekrasen dan. Popoldansko božje opravilo je bilo ravno dokončano. Na trgu pred cerkvijo je šumelo kakor v panji: vse je hodilo križema, govorilo, smijalo se in vriskalo. Iz tega hruma in šuma pa se je čul hripavi glas goslij in piščalk in jednolični ropot nerodnega bobna. Ti glasovi so prihajali z dvorišča neke krčme, pred katero so bili vsajeni maji, okrašeni s trakovi; tudi je bil postavljen majhen slavolok.

Pred Tonetovo hišo, ki je stala na samotnem klanci nekoliko od vasi, bilo je vse mirno. Okna in vrata so bila zaprta, kar je značilo, da nje prebivalci niso bili domá.

Res je tudi bilo takó, toda ne povsem. Vsi so ostali po božjem opravilu v vasi, samó Cilka je šla domov, češ, da ji danes ni nič kaj dobro. Prišla je domov, a niti prestopila ni hišnega praga. Kakeršna je bila, praznično oblečena, gré na vrt in ondu séde na klop. Popolnoma sami biti s svojimi mislimi, zdí se ji takó prijetno! Danes, ko je povsod videla samó radostne obraze, gledala zgolj vesele prizore, storilo se ji je zopet tesno pri srci.

Molitvenik ji leží v naročaji. »Ko bi nekoliko pomolila,« misli si, »menda bi si odgnala bridkost.« Toda danes niti v cerkvi, v hiši božji, ni mogla moliti z zbranim duhom, pa da bi molila tukaj pod milim nebom?

Ozrè se. Goré so utopljene kakor v popoldnevno spanje. Solnce samosvestno vlada na obnebjí, ker je pregnalo najmanjšo meglico. Metuljčki letajo, hrošči prijetno brné blizu nje, cvetice pojé zrak z mamečo dišavo; vse, tudi tu na vrtu, videti je srečno in zadovoljno.

Šum vzdrami Cilko. Vedela ni zakaj, a srcé se ji je nenadoma vznemirilo. Kdo bi prihajal semkaj, ko je vse, kar le more, z doma, majhno in veliko, staro in mlado, pri godbi in zabavi v vasi?

»Cilka, kaj je to, da tičiš sama domá?« začuje se sedaj na pol očitajoč, na pol skrben, nji predobro znan glas. Dočim je Jurijček, zakaj on je bil, izpregovoril te besede, tedaj se je Cilka hitro premagala. In ko bi ves svet zvedel o nje mukah, Jurijček ne smé.

»Kričecih veselic od nekđaj nimam rada,« odgovorí mu z nekoliko tresočim glasom in se trudi, da bi se nasmehnila. »Tukaj na vrtu pa je takó lepo! Glej, mislila — mislila sem, ne vem več, kaj,« dostavi razmišljena in se izogiblje Jurijčkovemu pogledu. Na trepalnici začuti solzo, ki se ji je nehotoma ukradla v okó, in to solzo mu hoče prikriti. Toda Jurijček, ki ima Cilko nad vse rad, ima tudi zanjo sokolove oči. Zapazil je brž óno solzo in zdajci spoznal, da je

nje nasmeš prisiljen. Srcé ga zabolí. Nekaj časa jo gleda molčé, dočim se Cilka v zadregi igra z lepo zglajenim predpasnikom.

»Kar si mi povedala, zdí se mi jako čudno,« povzame mladenič, kakor bi kàj sumnjaj. »Mlada dekleta navadno ne marajo samote. Sploh pa si vsa izpremenjena. Tebe teží skrb, katero bi mi rada priknila.«

»Saj nisem več otrok, da bi bila vedno otročja,« pravi Cilka. »Skoro bodem devetnajstletna; čas je torej, da sem že resnejša.«

»Bila si vedno razumna deklica, najsi si bila in si še sedaj v marsičem otročja,« deje on resno. »Da bodeš devetnajstletna, praviš? Ali veš, Cilka, kaj pomeni tebi ta številka let?« pristavi mehko, malone proseče.

»Vem,« odgovorí Cilka tihotno, »in svojo obljubo tudi izpolnim.«

»Ali pa tudi rada, Cilka?« pozveduje Jurijček vznemirjen, in njega bistré oči hočejo kàr predreti v nje dušo.

»Rada, Jurijček, gotovo rada, saj bi težko kdàj dobila blažjega možá, nego bodeš ti.«

»In vender nisi srečna, Cilka; srečna nevesta ne bi imela takó žalostnih očíj.«

Cilka ne vé, kaj bi odgovorila, in torej molčí.

»Cilka, ti me ne ljubiš!« zakliče Jurijček bolestno, »ali pa, moj Bog, ko bi bilo to mogoče, ali pa celó ljubiš drugega?«

Cilka ne zna lagati, zgane se in ne odgovorí ničesar.

Oba molčita nekaj časa. Cilka gleda prédse, Jurijček pa jo opazuje z bolestnim, a ljubečim pogledom. Nató se ji odločno približa. »Cilka,« povzame zamolklo in jo prime za roko, »Cilka, povej, ali imaš drugega rada?«

Cilka prikima in osramočena uprè očí v tla.

On se obrne, toda ne reče ničesar, niti ne zgane se. Hraber mož molčé vzprejme smrtni udarec.

Za nekaj trenutkov se zopet obrne k nji, in njega itak blede lice je upadlo, njegove oči so kakor brez življenja.

»Ubožica!« vzdihne zamolklo, »koliko si pač prebila!« Njega blago srcé je v tem trenutku bolj krvavelo za nje muke nego za svojo bolešt.

Cilka ga začudena pogleda. Pričakovala je hudega očitanja, ali nič takega! On jo še pomiluje, on, kateremu je, to je vedela predobro, s temi besedami porušila vso srečo!

»Jurijček,« deje globoko presunjena in se oklene njegove roke, »Jurijček, jedini, dragi prijatelj moj, oprósti, prizanesi, pozabi, kar je

bilo; venderle ti bodem dobra, ljubeča žena, to ti sveto obetam! Oprôsti, Jurijček!« naprosi ga še jedenkrat, dočim ji svetle solze tekó iz očij.

Jurijček ji ne vé précej odgovoriti. Samó pogladi ji roko, kakor bi storila mati, ki hoče upokojiti preplašenega otroka.

»Nimam ti kaj oprostiti, Cilka,« odgovorí ji z negotovim glasom. »Ti oprôsti meni, ker sem bil takov brezumnik in sem menil, da bi me ljubilo takó brhko, pametno in ljubeznivo deklè, kakor si ti, mene, hromca! Toda v neizmerni ljubezni do tebe sem bil sebičen. Oh, Cilka, sedaj vem in čutim pač predobro, da ne bodem tebi nikdar več nego brat, prijatelj! Kogar imaš rada, temu tudi ostaneš zvesta do groba; v tvojem srci ni več prostora drugemu, poznam te predobro. Izgubil sem te; meni ni več upanja in mi ga ne bode!« Rekši si zagrebe lice v dlani in težko sope.

To tiho, to globoko, udano moško bolest je bilo videti huje nego potok ženskih solzâ, ki časih tekó takisto obilo za preminulega psička kakor za dragega mrliča!

»Jurijček, ne žaluj takó, ne daj, da bi bila še bolj nesrečna! Saj bode zopet vse dobro! Pozabi mojo mladostno zmoto; veruj mi, da se je zgodilo brez moje volje; srcé se mi spametí; hočem, moram te osrečiti!« Takó govori Cilka vsa solzna.

»Zgodilo se je brez tvoje volje, praviš?« deje Jurijček počasi, in vidi se, kakor da mu je ta udarec odnesel polovico močij, takó je slaboten; »prav to je, kar mi jemlje ves up! Ali ne veš, da se mora prava ljubezen vzbuditi brez volje? Prisiljena ljubezen, kakor je tvoja, ni prava, ni trajna. Bog te obvaruj, Cilka!« pristavi hitro in se obrne, da bi odšel; »danes ne morem več govoriti s tabo!«

In predno se Cilka zavé, pobegne z vrta.

(Konec prihodnjič.)

Slika.

Razkrito gledal sliko sem nekoč:
Vpodobljen bil na nji je raj cvetoč;
In ves prevzet od nje nebeške dike,
Ne morem pozabiti one slike.

Ustvaril ni podobe te slikar —
Kakó bi vzmogel tak nebeški čar?
Bilâ je domovina moja sveta,
Z lepoto božjo kakor raj odeta!

S. L. Mozirski.

Obljuba.

Povest iz národnega življenja. Spisala **Pavlina Pajkova**.

(Konec.)

VIII.

Imoviti župan Gašper, Jurijčkov oče, je ponoči nagloma umrl. Krepkega možá je zadela kap.

Ta novica je šla óno jutro po lepi nedelji od ust do ust. Vsi so pomilovali poštenega, bistrumnega možá, čast in ponos županije, katero je vodil dolgo let na občo zadovoljnost. Vsa vas je bila presunjena; nihče ni mogel s pravim duhom bivati pri svojem poslu; vedno se je govorilo le o njem in o slovesnem pogrebu, za katerega so delali velike priprave.

Ali radovednost in govorica ni obstala pri rakvi, sezala je dalje v rajnikove domače stvari. Govorilo se je o Jurijčku, presojala so se njega dobra in slaba svojstva, sklepalo se je, da se bode moral skoro oženiti, in semtertja so se dobila usta, ki so vedela kaj povedati o njega znanji z ljubeznivo hčerko žagarjevo.

Bilo je na pogrebni dan. Zjutraj že so prihajali daljni prijatelji in sorodniki Gašperjevi, da mu izkažejo poslednjo čast pri pogrebu, ki je bil določen za popoldne. Žaga je tisti dan stala, žagar Tone pa je imel vse polno opravila v hiši svojega preminulega gospodarja, da je stregel gostom in urejal za pogreb, kar je bilo potrebnega. —

»Cilka,« deje njena mati, ki se je ravno vrnila z žage, kamor je bila šla kropit župana, »očetovo črno suktnjo in njega prazniški klobuk ponesi na žago; oče ne utegne, da bi se prišel preoblačit. In ali veš,« nadaljuje počasi, »koga sem srečala spotoma, kdo je tudi prišel k pogrebu?«

Cilka se zgane. Roke pritisne na prsi, kakor bi hotela ondu nekaj zadušiti, in šepne z obledelimi ustni: »Vinko!«

»Dà, Vinko,« pritrdi mati ter jo gleda v skrbéh, »in sicer v vojaški obleki, z dvema zvezdama na ovratniku. Cilka, ali te bode hudo zadelo, kadar ga ugledaš?«

»Ne bojte se, mati,« odgovorí deklè z negočtovim glasom, »vèdla se bodem, kakor se mi spodobi.«

»Tedaj hočeš venderle na žago?«

»Pojdem, mati,« deje deklica z žarečim licem, dočim se ji strah in hrepenenje čitata iz očij. »Sicer moram tudi še pokropiti očeta župana; lahko storim oboje zajedno.«

Mati žalostno zmaje z glavo. »Ubogi otrok,« misli si, »rana se še ni zacelila, kakor sem upala. Bojim se celó, da ga ima še rajši nego kdàj.«

V tem je Cilka z očetovo suktnjo prišla na žago. Naravnost ni stopila v hišo, temveč v izbico pri žagi, kamor je navadno očetu nosila obed. Nikogar ni bilo tam. Suktnjo in klobuk položi na stol ter méni oditi. Zdajci jo nekdo pokliče.

Ob tem glasu ji zastane vsa kri, srcé ji močno utriplje, kolena se ji zašibé, da se mora nasloniti ob stol, sicer bi onemogla. Toda že stoji čvrst, brhek vojak pred njo — Vinko.

»Cilka, ali sem te prestrašil, da si takó obleдела in zatrepetala? Je li, da me nisi pričakovala, ker še nisem doslužil? Dali so mi dva dni dopusta, da smem za pogrebom svojega dobrotnika. Sedaj pa: Bog te sprimi, ljuba Cilka!« Takó ji govori ves vesel in ji podá obe roki v pozdrav. »Pa še ti meni sezi v rokó,« pristavi nató; in ker se ona ne dotakne njega rok, seže on ponje s tresočo desnico.

»Bog te sprími, Vinko,« ponoví Cilka kakor v sanjah, toda ob tem ga še ne pogleda. »Res, da te v tej obleki skoro nisem spoznala,« deje plaho, samó da nekaj pové, in s tem zakrije svojo zmočenost.

»Cilka, kaj se je zgodilo s teboj? Saj me še ne pogledaš? Ti se celó izogiblješ mojim očém? Tvoje besede so takó hladne!« Vse to pravi Vinko neprijetno zadet v jedni sapi. »Ali je to plačilo za óni dve dolgi leti, ko sem te toliko pogrešal, ko sem toliko hrepenel po tem trenutku?«

»Ne morem biti danes vesela, ko leži naš gospodar in dobrotnik na odru,« izgovarja se Cilka zbegana. »In potem — vedi, Vinko, kolikor si mi ljub, vender ti ne smem biti več takó prijazna kakor nekdej. Lahko bi krivo tolmačil mojo prijaznost, kar pa se ne smé zgoditi. Jaz sem —«

»Čemú mi govoriš v ugankah?« seže ji Vinko v besedo, in bleboda se razprostrè po njega zagorelem lici. »Če mi hočeš potisniti meč v srcé, pa ga potisni précej, ne po malem! Naravnost povej,« pristavi razvnet, »da mi nisi več zvesta!«

»Vinko, povej, kdaj pa sem ti kàj obetala, da govoriš o moji nezvestobi?« vpraša Cilka očitaje.

»Tvoja usta mi niso nikdar ničesar obetala, to je res,« zavrne jo Vinko nekoliko mirnejši, »zató pa so tem jasneje govorile tvoje oči. Oh, Cilka, Cilka, nekdam si me imela rada, pa še kakó rada! Dobro sem čutil tvojo ljubezen, najsi si molčala o nji. In da te spoštujem nad vse, to si tudi dobro vedela, dasi ti nisem nikoli dejal kaj takega. Rada sva se imela, ne táji! Potem sem moral k vojakom, in ondu je bila zopet le misel nate, ki mi je sladila vse neprijetnosti. Vidiš, Cilka, dve zvezdi sem si prislužil na ovratniku, in to le tebi na ljubo. Še leto dnij bi bil služil, potem bi se bil vrnil domov, kjer mi je bila že obečana dobra služba v tvornici — Cilka, Cilka, zakaj si mi porušila vse nadeje?»

Cilka ga je ves čas nemo poslušala in se tiho jokala. Srcé ji krvaví, ko vidi trpečega njega, za katerega bi dala srčno kri, da ga osreči. Duša ji prekipí v brezkončnem sočutji. Šele sedaj se ozrè prvikrat nanj, in njene oči se ujemó z njegovimi. Ob tem pogledu zatrepeče po vsem životu. Jurijčka bi bila lahko zrla ure in ure, ne da bi kaj začutila; jeden pogled na Vinka pa ji je vzbudil neizrečno čustvo. Premagujé svojo omamljenost, pravi počasi in v pretrganih stavkih: »Vinko, ne zabi, da človek sklepa, Bog pa sklene! On je določil, da bodem Jurijčkova žena; zgódi se Njega volja! Udaj se tudi ti temu božjemu sklepu in ne vprašuj dalje. Trpela bi oba preveč —«

»Jurijčkova žena?» zakliče Vinko zavzet; »rajši bi te hotel videti na mrtvaškem odru, nego da stopiš pred oltar s tem hromcem!«

»Vinko, ne zaničuj ubogega mladeniča, sploh ne govóri takó glasno, da te kdo ne sliši,« prosi Cilka preplašena in osupla zajedno. Čula je hojo in ropot pred vežo in se bala, da bi utegnil biti Jurijček. »Ko bi čul najin pogovor!« misli si vzgrožena.

»Ali je mogoče, Cilka, da bi hotela — njega? Ali bi ga celó vzela, samó da bi bila bogata in imenitna?»

»Oh, ne sili dalje vame, ker bi bilo zastonj! Obljubila sem se mu že pred petimi leti, ko še nisem poznala vrednosti bogastva, in to obljubo moram izpolniti. Sedaj pa idi, da naju kdo ne zapazi! Bodi dober, kakor si bil slej, in gotovo bodeš še srečen. — Idi, prosim te,« pravi še jedenkrat sklenjenih rok in preplašenih očíj, ko vidi, da se ji on ganjen bliža in da ji hoče nekaj povedati. »Ne smem te več poslušati; to bi bilo greh. Bog te obvaruj — pozabi me!«

»Tedaj niti ne prebiješ mojega glasú, takó sem ti zopern?« méni Vinko bridko. Nató se užaljen obrne in s sabljo rožljaje odide.

»Dva sem že onesrečila: Jurijčka in Vinka, ali največ trpim sama,« ihtí Cilka brezupno. »Bog se me usmili, kaj bode iz tega!«

IX.

Cilka še stoji kakor kip, utopljena v žalne misli, ko pride nje oče v izbico.

»Ali si mi prinesla oblačilo, Cilka? Précej se moram preobleči; povabljen sem v hišo na kosilo. Kakšnih lic pa si, Cilka?« pravi oče, ko se preobleči; »vsa objokana si in upadla! Ljuba moja, človek ne smé toliko žalovati po mrliču; to je, kakor bi se hotel kregati z Bogom! Mrliču pa tudi ni nič pomagano. Pravijo celó, da trpé, ako preveč žalujemo za njimi. Molimo rajši zanje in hranimo jim blag spomin!«

Cilka se močno zardí. Ves čas, kar je bila tu, niti ni pomislila na Gašperja. Spomni se tudi, da ga še kropit ni šla; sram jo je, da je popolnoma pozabila na to. Hitro si otare solze in pravi v zadregi: »Sedaj grem kropit, oče, potem pa pojdem précej domov. Mati z bratoma pojdejo k pogrebu, jaz pa ostanem domá za varuha.«

»Prav,« méni Tone, ki se je ravno opravil; »sedaj ni nikogar pri mrliču; vsi so šli obedovat. Takó vsaj utegneš pobožno pomoliti nekaj očenašev za njega dušo!« —

Cilka klečí že dlje časa pri vznožji rajnega Gašperja in pobožno moli. Ženica, ki je čuvala mrliča, naprosila jo je, naj bi ostala pri mrliču četrť ure, da pojde ona dôli k družini na obed. Cilka je privolila.

Sedaj domoli. Vstane, pobožno se prikriža, potem pa nekamo trepetaje škropí mrliča.

»Počivajte v miru, oče,« šepne pri tem. »Oh, vam se godí bolje nego meni; vi ste dokončali boj, meni pa se je šele pričel. Oh, molíte zame, da mi Bog dá moč in vztrajnost izvrševati dobre namene, katere imam v mislih. Oh, oče, kakó sem nesrečna!« Takó ihtí potihoma in si zakrije lice.

Nenadoma ji nekdo potegne roke z lic. »Cilka, ne jokaj se,« reče mehak moški glas.

Deklè se zgane. Vinko stoji pred njo in jo sočutno gleda.

»Cilka, oprôsti,« pravi ji ponižno, »da sem bil prej takó trd. Vest mi ni dala mirú; iskal sem te povsod; naposled sem sodil, da te dobim tukaj. Jutri odpotujem, da se nikoli več ne vrnem v ta kraj; a nečem se ločiti v sovraštvu. Res, predrzen sem bil! Jaz sem in bodem do konca dnij le ubožen delavec, ali ti si vredna boljše usode, nego bi jo imela pri meni. Bodi torej srečna, in to s komersibodi, da si le srečna! — Cilka,« pristavi nekoliko razdražen in zajedno proseč, »ne glej vedno v tla; samó jedenkrat še mi poglej za slovó v očí!«

Cilka ga pogleda proti svoji volji. Ne odtegne mu roke, katero on krepko drží med svojimi. Dolgo si gledata v očí, obadva bleda kakor mrlič blizu njiju. Saj je bilo to slovó, slovó za življenje!

Zdajci zaškripljejo vrata, koraki se približajo. Oba se vzdramita; roka hitro izpusti roko, in »Z Bogom, Cilka!« — »Bog te čuvaj, Vinko!« zazveni kakor jeden vzdih v mrtvaški sobi.

V tem hipu stoji Jurijček med njima. Hitro prime Cilčino desnico, katero je Vinko ravnokar izpustil, in jo zopet položi v njegovo.

»Jurijček, kaj delaš?« zakliče Cilka že na pol onemogla.

»Kar moram,« odgovori Jurijček zamolklo. »Cilka,« nadaljuje s slovesnim glasom, »tukaj, vpričo rajnega očeta te odvezujem dane besede. Oče, prepričan sem, storili bi takisto, če bi še živeli. Zakaj bi bili nesrečni vsi trije? Dovolj, da sem jaz. Odrekam se tebi kot ženin, a prosim, da ti smem biti brat, prijatelj. Ti pa, Vinko, ne zabi, da me imaš od tega trenutka za najzvestejšega prijatelja. Bodita srečna — srečna!« ponovi siloma, dočim obema stiska roke.

Dalje ne more govoriti. Glas mu zatrepeče, okó se mu porosi. Da skrije svojo tožnost, poklekne pred očetovo krsto in moli.

Tudi Vinko in Cilka ganjena poklekmeta in povzdigujeta svojo molitev do prestola vsemogočnega Bogá, ki takó umno in ljubeče vodi usodo svojih otrók . . .

Goslarju.

Lep nisi, obraz tvoj zagôrel, raskáv,
In vender, ko strune pojó ti pod lokom
Zdaj z radostnim smehom, z bridkostnim zdaj jokom,
Iskreno podal bi rokó ti v pozdrav.

Zamaknjen poslušam glasove le-té:
Igraj mi, da struna se jasno oglaša!
Ti tujec, jaz tujec, a pesem to naša —
Obema po domu trepeče srcé!

Glej, svet se razmika, oh, gledam jih spet
Domače gorice, goré in planine,
Cvetoče vrtove, zelene doline,
Razgrnjen pred mano ves rajski je svet!

In tukaj so zopet vsi znanci zvestí,
Po njih se v tujini od srca mi toži . . .
Glej, ta me pozdravlja, ta roko mi proži,
Prijazno mi govor domači zvení! — — —

Lep nisi, obraz tvoj zagôrel, raskáv . . .
Kaj vidim? Oh, solze tekó ti po lici?
Oprôsti! Lepó je to lice v resnici —
Prisedi! Ná roko! Pozdrav za pozdrav!

A. Funtek.

